Isiltasunari erauzitako lorea

Stefan Markovski

Itzulpena: Garazi Otegi Etxezarreta

bestehitzak

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

drugizborovi

Isiltasunari erauzitako lorea

Stefan Markovski

1.

Komunikabide nagusiek koloneko eta ondesteko minbizi metastasitik eratorritako zientzialariaren heriotzaren berri eman zutenean, Lurreko zientzialarien zirkuluez haratago zabaldu zen urduritasuna. Apur bat lehenago zientziaren mundu osoa eraldatu eta zientzia ikono bihurtu zen ikerlariaren heriotza danbateko moduan entzun zuen jende arruntak, munduko buruzagiek, zientziaren arloko kideek, intelektualek, artistek eta sare sozialetan itzal handia zuten pertsonek, beren arimetan samina erein eta etorkizunean ikerlariaren bolalumatik irten ziren aurkikuntza bikainak are gehiago garatuko zituzten buru argiak agertuko ziren itxaropena ipini zien.

Mundu osoko ikusleek garrantzia goreneko ekitaldi gisa jarraitu zuten hileta, eta zenbait herrialdeetako buruzagi politikoek berehala adierazi zioten bere aitortza eta esker ona.

2.

Urte batzuk lehenago, abuztuko ostegun batean, Bilboko Unibertsitate Ospitaleko Neurokirurgia Klinikak kaiolatutako mikrobioen antzera melean beren buruen bila zebiltzan langileez betetako kutxa erraldoia zirudien. 133 gelako giro dinamikoak neurokirurgialarien eta osasun langileen etengabeko eta kontzentrazio handiko arreta eskatzen zuen, era berean garuneko tumoreak kentzeko osasun teknologia berriez baliatzen ziren heinean.

Ordenagailu bidez gidatutako zundak tumorearen kokapena hornitu zuen.

Arteka irekitzean zirkunboluziorako sarbidea zabaldu zen, tumorearen kokalekua alegia, eta doktorea ebakitzen hasi zen, milimetroz milimetro, mugimendu izugarri egonkor eta mantsoak eginez.

Erauzketaren ostean, doktoreak hidrogeno peroxidoz bustitako kotoi bolak ezarri zituen ebakuntzaren ondorioz sortutako barrunbean, eskala mikroskopikoan oxigenoari tumorearen zelulak are gehiago suntsitzen laguntzeko, eta jarraian hutsunea agente hemostatikoz estali eta titaniozko mikroxafla, torloju eta hezurrezko materialez itxi zuten.

Ordulariak eguerdiko hamabiak jo zituen ospitaleko zainketa intentsiboetako unitateko harreran, bata bestearen alboan, kotoi arin eta lihozko traje marroia zeraman gizona eta doktore-espezialista agertu zirenean.

“Pozten naiz zu ezagutzeaz, jauna. Gutxienez beste lau egun eman beharko ditu hemen. Dakizun bezala, bere egoera ia konponezina zen, leunki esatearren. Naturaz gaindiko indar baten esku-hartzeak gure taldeari ebakuntza hutsik gabe egitea ahalbideratu ziola dirudi. Badakizu, erabateko behaketan egongo da etengabe eta aldaketarik izanez gero berehala jakinaraziko zaizu...” azaldu zuen doktoreak ohera joateko bidea erakutsi aurretik.

Handik gutxira, telefonoz hizketan ari zela, S-121 gelara sartu zen Isaac eta begirada batez gela arakatu ondoren bila zebilen gaixoa aurkitu zuen.

Elkarrizketa amaitu ahala, emakumearen aurpegirantz makurtu zen poliki, arnasketa makinaren hemisferio zeharrargiak erdi estalita zeukan aurpegira.

“Etorri egin naiz, Oceana” esan zion emakumeari.

Eskuko hatz leunak luzatu egin ziren astiro eta Oceanak aurpegia albo baterantz mugitu zuen emeki.

“Medikuak esan du pare bat egunetan etxera joateko moduan egongo zarela”, esan zion senarrak.

Emakumearen aurpegiko betazalen dardara ia ikusezina zen.

“Ondo egongo zara. Sentitzen dut ebakuntzan zehar ezin etorri izana” esan zuen ezpainak estutuz, “egun hauetan erotu beharrean ibili naiz Institutuaren ikerketa proiektu berriarekin, badakizu.”

Emakumearen aurpegiko posizio angeluarra ez zen aldatu.

***

Egun batzuk beranduago, Oceana erabat esna zegoen eta jadanik mugimendu konplexuagoak egiteko gai zen. Bainugelara joateko eta balkoira irteteko baimena zeukan, eta handik inguruko ospitaleak eta tartean hainbat zuhaitz mota begietsi zitzakeen. Ia ezin zuen ikusi ere egin, eta beraz trapu berde koloretsuen tankera hartu zien zuhaitzei ospitaleko bere eremutik; horrek freskotasuna eman zion eta errez arnastu zuen.

Goizeko hamarrak jo aurretik irten ziren emakumea eta Isaac ospitaletik. Isaacek kontuz gidatu zuen, bihurgune itxi bakoitzaren aurretik geldialdi laburrak eginez azkenean etxera iritsi arte.

“Zer moduz zaude?” galdetu zion, etxeko atea irekitzen zuen heinean.

Emakumeak begiak ireki zituen poliki-poliki.

“Hobe egona naiz,” erantzun zion Oceanak, “denborak esango du. Bertigoa laster joango dela besterik ez dut espero.”

“Eta begiak? Ondo al daude?”

Oceana berarengana biratu zen astiro eta aurpegian irribarre txiki bat zuela erantzun zion:

“Ondo jarriko direla imajinatzen dut.”

“Ez al daude ondo orain?”

“Ez guztiz. Norbaitek lente lausoak itsatsi izan balizkie bezala.”

“Ebakuntza ostea da. Medikuak jakinarazi zidan” esan zuen Isaacek “behin-behineko albo-ondorioez.”

“Bai, hori izango da,” baieztatu zuen emakumeak buruarekin, begiak berriz kliskatuz.

Hilabete batzuk lehenago egin zuten ezkontza luxuaren eta aberastasunaren epiteto guztien batura zen, gizarte-klase altuko hainbat gonbidatu, zientzialariak, familiaren lagunak, senideak... bertaratu ziren. Isaacen haurtzaroko adiskide kutunenetako bat, era berean Donostia International Physics Center-eko irakasle zenez lankide zuena, izan zen aitabitxi onenaren eginkizuna bete zuena.

Bizirik zeuden Oceanaren senitarteko gutxien artean, osaba eta haren familia, amaren aldeko izeba eta urruneko lehengusu batzuk agertu ziren.

Oceanak gonbidatu gutxiko ezkontza egiteko nahia izan arren, Isaacek baztertu egin zuen emaztegaiaren guraria, bizitzako une onenetarikoa izango zela hitz emanez.

Hiri kanpoko hotelaren lorategiko aire freskoan zehar zuzeneko musika pieza ugari hedatzen ziren, besteak beste, euskal musika tradizionala, espainiar eta frantziar melodia herrikoiak edota pop-rocka entzun zitezkeen.

Oceana inoiz ez bezala ari zen dantzan, jakiak dastatzen, gonbidatu ezberdinekin hizketan eta ia bertaratutako guztiekin argazkiak ateratzen. Ebakuntzaren ondoren, ikusmen urri hartara egokitzen ari zen, eta horrek gorputzaren mugimenduen memoria hobetu zion eta begiekin bereizi zezakeen horrekiko arreta orokorra zorroztu zion.

Nekearen nekez, eserlekuan jesarri eta argazki bat atera nahian zebilen lehengusuetako bat sumatu zuen senez.

Kamera prestatu eta gero argazkilaria argazkia ateratzera zihoala, Oceanak dardara menderaezin bat nabaritu zuen gorputz adarretan, eta ahotsen oihartzun ozena entzuten hasi zen buruaren barrenean. Korrika eta arnasestuka joan zen bainugelara, eskuekin belarriak estaliz, atea kolpe batez itxi eta kisketa biratu zuen.

“Ez!” egin zuen garrasi ozenki, “Ez nago erotuta! Hau ez da ari gertatzen!”

Zarataren bolumena handitzen ari zen...

“Ez, madarikazio hau ere ebakuntzaren albo-ondorio bat da!” zioen begiak malkoz beteta zituela, “ez...”

Une batez, bere aurpegia gorritu egin zen eta eskuak dar-dar egiten hasi zitzaizkion ozeanoko uhin kontrolagaitzak bezala, sorbaldetatik hasita esku-ahurretaraino. Zaratak are gehiago hazi ziren. Begirada galduta izan zuen denbora luzez, urrezko ordulariaren puntu izugarri txiki baten barruan harrapatuta.

“Oceana, ireki ezazu”, bere ezkontidearen ahotsa entzun zezakeen.

“Isaac?” galdetu zuen.

“Oceana, zer gertatu zaizu?”

“Isaac?” errepikatu zuen Oceanak jakin-minez, atea ireki ahala.

Isaacek txundiduraz begiratu zion, besoak irekita zutik zegoela.

“Zer gertatu da? Ordu bat daramazu komunean sartuta,” esan zion, “gonbidatu gabeko norbaitek bahitu zintuela uste nuen, horrelako ekintza arriskutsu bat egin ahal izateko segurtasun neurri handiak egon arren.”

“Isaac, suteko garrasiak entzun ditudala uste dut... nire amarenak... nire aitarenak... Galtzen ari naizela uste dut.”

***

Bulegoaren alde batetik bestera zebilen Isaac, erretzen eta whiskiz erdi beteta zeukan kopa bat eskuan zuela, hari zurrutada handiak emanez.

“Ebakuntza ondo irten zelakoan geundela diotsut, erabat ziur geunden,” esan zuen hariaren beste aldeko ahotsak, “eta tumorea suntsituta gelditu da.”

“Bere ikusmena... teorialari bikaina baino gehiago da, doktore...”

“Begirune osoz diotsut, baina jabetzen al zara, irakasle, halako kraniotomia batek izan ditzakeen epe luzeko ondorioez?”

“Esan nizuen horixe bera zela ni beldurtzen ninduena, doktore.”

“Izugarri azkar okerrera zihoan gaitza suntsitzeko gai izanak ez ditu epe luzeko albo-ondorioak baztertzen,” esan zuen doktoreak “eta biok jakinaren gainean zeundeten.”

Isaacek whiski zurrutada bat hartu zuen.

“Egin daitekeen gauza bakarra itxarotea da. Tumore pituitarioek kiasma optikoa zapaltzen dute. Hipotalamoaren azpiko atal bat da, begiek jasotako ikusmen estimuluak igortzen dituzten nerbioak gurutzatzen dutena. Ikusmena erabat berreskuratzen da ia beti.”

“Ia beti?”

“Azterketa zehatzak egin beharko ditugu. Albo-ondorio konplexuagoak ere gerta litezke. Tumorearen kokalekua eta tamaina kontuan izanda, albo-ondorio kognitiboak gerta litezke edo arrazoitzeko alderdiarekin lotura duten ondorioak”, esan zuen medikuak “azkenik, bigarren ebakuntza bat egiteko aukera dago. Baina ikus dezagun gauzak nola doazen.”

“Ondo da, doktore,” erantzun zuen Isaacek zigarroa itzaltzeko hautsontzia gerturatuz, “harremanetan egongo gara.”

“Egun ona izan, irakasle.”

Zurrutada bat hartu eta botila mahaira itzuli zuen Isaacek. Hura kaobazko mahai handian jartzeko astia izan aurretik, mugikorrak berriz jo zuen.

“Gaur gauekoa gogorarazteko bakarrik da, irakasle jauna,” emakume baten ahotsa irten zen hariaren beste aldetik.

***

Itsasontzira lotuta zegoen soka inoiz baino zailago zegoen askatzeko eta azkarrago egiteko saiakeran zabu egin zuen. Jarraian, adierazitako lekura itzuli zuen azkar.

Ontziko bateria piztu, arraunak barrura sartu eta badian barrena abiatu zen.

Orduak pasa ohi zituen Pasaiako badiako itsasoan, bere jaioterri San Juan edo euskeraz Donibane parean, uhinak entzuteko eta arrainei jana emateko helburu bakarrarekin.

Tumore progresiboa geldiarazteko prozesuak, azken hilabeteetan burukomin jasanezinak eman zizkionak, ozeanora egiten zituen bere txango txikiak meditazio bihurtu zituen, ikusmen estimulu gutxiko lasaitasun uneak ematen baitzizkion. Ozeanoa zuzenean sentitzeak lanerako horren beharrezkoa zuen intuizioa pizten zion.

Kostaldetik hirurehun yardako eta bere etxetik bi milako distantziatik begiratuta, ur-azalaren bakeak suntsiezina zirudien. Oceanak bi poltsa hartu zituen, bata arrain ñimiñoz eta bestea arrain-janariarekin betea.

Arku formako bere begi turkesak erabat zabalduz, eta haien parean kanpoko munduaren irudia poliki baina etengabe itzultzen hasi zelarik, ur sakonetako bere lagun ezkatatsuak jarraitzen saiatu zen, janaria emateko une egokiena zein zen bazekiela.

Halako batean, berriz oreka galtzen hasi eta eseri egin zen.

Eskuekin belarriak estali zituen irmotasunez, eta burua erortzen utzi zuen.

Jainkoarren! esan zuen bere artean.

Burua jaso eta eskuak belarrietatik kentzen saiatu zen. Begiak kliskatzeko denboran zarata nahasi bat entzun zuen, artifiziala, eta berriz estali zituen belarriak.

Begiak itxi zituen, arnasa sakon hartu eta astiro bota zuen pare bat aldiz.

Tartetxo baten ondoren, betazalak berriz zabaldu zituen. Belarrietara hermetikoki itsatsita ziruditen erpuruak askatzen hasi zen poliki. Erritmo errepikakorretan airean zabaltzen ziren metalezko dardarak besterik ez ziren zarata haiek.

Oceanak zerurantz begira jarri zuen bere aurpegi zurbila eskuekin ontziaren motorra pizten zuen bitartean, eta hark berehala itsasertzera eraman zuen emakumea.

***

Kataluniako Vandellòs herriko instalazioetan burututako esperimentuaren emaitzak espero zirenak izan ziren eta ondorengo analisiaren metodologiari buruzko pare bat gomendio eman zituen Oceanak.

Proiektuko laguntzaileetako bat, José, koadernoan ekuazio eta formulazio moduan idatzita zeuden emakumearen emaitzak irakurtzeko bezain ulerkorra eta atsegina izan zen. Bere eskuaren mugimendutik sortutako forma eta irudikapen grafiko haiek aurrez buruan irudikatuta zituen, eta beraz ez zen akatsak egiteko aukerarik; eskuizkribua sakonago aztertu zuten Josék eta haren gainontzeko taldekideek.

Hurrengo fasea etorkizuneko esperimentuetan aldaketa batzuk egiteko gomendioak ematean zetzan.

Azken zazpi urteetan ikerlari lanetan Espainiako eta Frantziako energia nuklear zentraletan esperientzia osagarria metatu zuen Oceanak, eta tarteka ikerlari gonbidatu gisa ere Ingalaterran, Suitzan eta Alemanian aritua zen.

Bilboko Unibertsitateko Fisika Teorikoaren Saileko graduatua eta senarra ere ikasle garaian han bertan ezagutu zuena, kontinente osoko proiektu independente askotara aurkezten zen eta gonbidapen ugari jasotzen zituen.

Vandellòseko instalazioetako bigarren unitatea Espainiako zentral nuklearren hirugarren belaunaldikoa zen eta urtean bederatzi mila gigawatt energia ekoizten zuen. Presurizatutako ur erreaktorea presio handiko ura hoztean zetzan, hots, ura erreaktorearen muinera ponpatzen zen, han fisioak askatutako energiaren bidez berotu egiten zen, jarraian ur bero hori beste gelaune batera bideratzen zen lurrina sortzeko eta hala argindarra sortzeko turbinak abiarazteko, uraren funtzioa bikoitza izanik, hozgarri eta neutroi moderatzaile izatea, alegia.

Oceanaren ordenagailua bulegoaren erdiko metalezko biltegiratze-armairu baxuetako batean zegoen, axolagabekeriaz utzia, seinalea entzun zenean.

Email bat, azkenean, esan zuen bere golkorako, bere ordenagailuari erreparatuz. *Genevara noa datorren urtean,* erantsi zuen, begiak orbitatik irtenaraziz.

Fisika teorikoaren alorreko ekitaldi zinez garrantzitsu baterako gonbidapena luzatzen zion mezu bat ageri zen pantailan; behealdean zientzia modernoaren erakunde nagusienetako baten logoa antzeman zitekeen.

Jainko maitea, CERN, azkenean, xuxurlatu zuen bere artean, ordenagailua itxiz.

Handik gutxira, pasaportea erakutsi eta segurtasun protokoloak pasa ostean, Bartzelona eta Valentzia batzen zituen Mediterraneoko Autobidearen edo E-15aren alboan kokatutako eraikin izugarri handi baten aurrean aurkitu zuen bere burua.

Aparkalekuan metal koloreko SUV zahar distiratsu bat zegoen; minutu batean auto hartara sartu zen José alboan zuela eta eraikina atzean utzi zuen Tarragonarako norabidean, instalazio haietako lana burutu bitartean bere egoitza ofiziala izango zenera.

***

Egun batzuen ondoren, esperimentuak amaitutzat jo zituzten eta Oceana Bilbora itzultzeko prest zen.

Ohi baino denbora gehiago behar izan zuen Oceanak erabat osatu eta ikusmena berreskuratzeko, eta horrekin batera soinu formako sentsazio bitxiak etorri zitzaizkion.

Autobidetik etxera bidean zihoala, bidaiaren edozein unetan burura etortzen zitzaionaren oharrak idazten zituen, lortutako emaitzekin zerikusia zuten gehienetan.

Bihurgune eta errebuelta bereziki handirik gabeko bide zatira iristean, gidatze automatikoko hirugarren SAE[1] mailan jarri zuen ibilgailua, *baldintzazko automatizazioa* deitua, tarteka gidatzeari utzi eta kontrola adimen artifizial bidezko sistema erdi autonomoaren esku uztea ahalbideratzen zuena.

Irratiaren bolumena jaitsi, koadernoa eta bolaluma hartu, ekuazio batzuk azkar gehitu, eta iruzkinak lortutako emaitzekin alderatu zituen. Orri zuri bat zabaldu zuen orduan.

Zarata berberak berriz. Soinu fin ultraleun eta mikrozarata gogaikarrien nahasketa berbera.

Bolaluma hartu eta bere belarrira gerturatu zuen. Zarata garbiagoa bihurtu zen. Sinesgogor, bolaluma aldendu zuen une batez eta gero berriz belarrira gerturatu eta belarri alboan ezarri zuen.

Arrazoibidearen esparru imajinagarri orotik kanpo zegoen esperientzia zoroen artean zoroena zen, zalantzarik gabe.

Bolaluma zeharo arrunt haren *sakonean lurperatutako* barreneko munduren batetik zetozen zaratak.

Berriz eskuan hartu eta zabalduta zeukan koadernoko orrian fisika modernoaren ekuazio ezagunenetako bi idatzi zituen: E = hf eta E =mc^2, Plancken eta Einsteinen masaren determinazioa, eta horien azpian zera gehitu zuen: m = $hf\,/\,mc^2$.

“Fotoiaren energia determinatzeko frekuentziaren bidez adierazitako masa eta Plancken konstantea...”, esan zuen formula azkar idatzi bitartean. “Higgsen eremuak frekuentzia altuko potentziala dauka, Higgs bosoi gisa adierazia, baina ez dauka interakziorik fotoiekin. Hori dela eta, ez dute masarik. Bestalde, energiaren masak espazio-denboraren kurbadura sortzen du, eta fotoiak energia garraiatzaile direnez, masa eramaile ere badira, eta horixe bera diote baita ere fotoiaren gainontzeko masa ezin dela zehatz-mehatz zeroren berdina izan baieztatzen duten aurkikuntza esperimentalek.”

Une hartan gelditu egin zen. Zaratak oso foniko eta aldi berean garbiagoak bilakatu ziren. Koadernoa hartu eta bere belarrira hurbildu zuen. Zarata ezberdinak irteten ziren hortik. Koadernoa bere lekuan utzi eta aurrera jarraitu zuen.

[1] SAE edo SAE International automobilgintzako ingeniarien elkartearen sigla da, ingeleraz.

“Higgsen eremuan aldaketak egin badítzakegu, Einsteinen ekuazioaren arabera, masa zehatz batek askatutako energia ere aldatu ahalko genuke... Baina aldaketa horiek ezingo genituzke kasu guztietan egin, Higgsen eremuarekiko interakzioak ez baitu beti partikulen masa sortzen. Adibidez, fotoiaren masa mugimenduaren ondorioz sortzen da. Baina Higgsen mekanismo osoa kasu berezi bat da.”

SUVaren gidatze-sistema autonomoak gizakiaren esku-hartze txiki bat behar zuela adierazi zuen eta Oceana berehala bolantearen atzean jarri zen. Ibilgailuen zutabe bat zeharkatu eta handik gutxira, bere arreta koadernora bideratu zuen berriz.

“Alde batetik, partikulek Higgsen eremuarekin interakzio partziala dutenean masa agertzen da, baina beste alde batetik, masa berezko ezaugarria da, eta fotoiak aurkako karga duten partikula handiz osatuta daude, eremu elektrikoak sortzen dituztenak, eta horien mugimendutik eremu magnetikoak sortzen dira, hau da, eremu elektromagnetikoak sortzen dira. Partikula bakoitzak, fotoiak eta gluoiak barne, masa dute berez, baina gainera, era berean, Higgsen mekanismoaren araberako interakzioaren ondorioa da, CMS eta ATLAS[2]en emaitzen antzekoa baina ez erabat berdina.”

Azkeneko esaldia amaituz, rock musikaren irrati-igorgailu zahar bat hautatu zuen, une hartan The Velvet Underground taldearen *Beginning to See the Light* ohiz kanpoko abestia jarri zuena, hogei urte inguru zituenetik entzun gabe zuena.

***

Hiritik joan nahi ez zuten laino astunez jantzia zegoen Bilbo gaineko zerua. Etenaldi batzuekin aste osoan zehar jausten aritu ostean, halako batean bi egun eskaseko geldialdia egina zuen euriak bere itzulera iragarri zuen.

Oceanak ez zuen lorik egin gau osoan, eta goizean goiz ere koadernoan eta bere ordenagailuan segida matematiko amaigabeak idazten jarraitzen zuen, mekanika kuantikoarekin eta eremu-teoria kuantikoarekin lotutako fisika subatomikoaren esparruan bere eta Isaacen espezialitate ziren fenomenoei buruzko ekuazio eta deskribapenak idazten.

Nerbioi ibaitik gertu kokatutako adreilu gorriko eraikinaren 16. solairuko metalezko leiho zabal eta dotoreek eskaintzen zuten hiri-zeruertzeko punturen batean begirada zuzen ezarria zeukala, eta era berean lepoko giharrak ia mugitu ere egin gabe, hari matematiko luzeak idatzi zituen, noizean behin portzelanazko katilu lodiak helduz, horiei hoztu eta disolbatzeko asmorik ez zuela zirudien kafe usaina zeriela.

---

[2] CMS: Compact Muon Solenoid (muoien selenoide konpaktua); ATLAS: A Toroidal LHC Apparatus (LHCren aparatu toroidala) - CERNeko LHCn (Hadroien Talkagailu Handian) partikulak antzemateko helburuarekin eginiko esperimentua

Agian ez zegoelako inondik inora ere errealitate berrien deskribapen matematiko oso bat egiteko beharrezko energia kargatzeko adinako kafe dosirik, kafe makina pizten zuen bakoitzean pentsatu eta buruaren abiadura azkartzen zion substantzia ilun gehiago eransten zuen.

Orriak bakarrik idazten ziren, burutapenak telepatiaz jasotako informaziotik eratorritako sententzia matematikoen sisteman desegiten ziren heinean.

***

Arratsaldearen amaieran, auto berriarekin euri artean bidea ebakiz metropoliaren bihotzean erdi itzalita zegoen Jesusen monumentu zinez garai baterantz zeraman hiribide zabaletik zihoala, gelditu egin zen Isaac. Hogeita hamar urteak bete gabe zituen neska batek, ibilgailutik irten eta etxetresna elektrikoen denda baterantz joan aurretik, muxu bat eman zion eta konkorra zuzendu zion modu probokatzailean; hori egitean irakasleak marmar egin zuen, ia atsegina izan zitekeen keinu batez iletik heldu zion eta hura abisu bat zela adierazi zion begiradaz. Handik gutxira, autoaren motorra burrunbaka hasi zen berriz Botxoko edo Bizkaiko hiriburuko auto-pilaketan bidea irekitzen.

***

Euria epelegi eta leunegi zegoen ibaiaren albotik ibilaldi bat egiteko aukera galtzeko, eta aterkia hartzeaz zeharo ahaztuta, oinetakoak jarri, igogailua hartu eta minutu gutxi batzuen buruan inguruko parke batean zen Oceana.

Laburpenean eta deskribatutako puntuetan adierazitako zehaztapenak jarraituz ekuazioen atal nagusia amaitu ostean, atseden hartzeko berehalako beharra sentitu zuen.

Eserlekuetako batean astiro jesarri eta burua aulkiaren egurrezko bizkarraldean jartzen zuen bitartean, bere esklera handietako irisetan bat-bateko mugimenduak eta mugimendu aski geldoak txandakatzen ziren.

Entzun egin zitezkeen. Entzun egin zitzakeen. Aireko soinuak arreta handiz entzunez gero, esperimentu zorrotzak burutuz hainbat hamarkadetan bila ibili zen horren samurtasun infinituki txiki eta suntsiezina ukitu egin zitekeen. Eta zuraren, eta airearen, eta bolalumaren, eta koadernoaren, eta espazioko zati imajinagarri ororen ahotsa entzun zitekeen.

Denbora zehaztugabe batean begiak zabal irekita, begirada galdu ia mugiezina zeukala eta burua egurrezko eserlekuaren bizkarraldean etzanda zuela, zarata ezagun bat atzeman zuen, auto berri eta deigarri batetik zetorrena.

***

“Inoiz ez dut beste lankide bat horrelako esfortzu harrigarririk egiten ikusi, Oceana,” esan zuen Isaacek patxadaz, eman zizkion orriei begiratuz. Emakumearen aurpegian erdi-berezkoa zen irribarrea haren ezpain beteen eskuineko kantoian pilatu zen.

“Higgsen mekanismoa ukatzean edo sustatzean, fisika modernoaren oinarria birdefinitzea proposatzen duzu literalki. Jabetzen al zara horretaz?”

“Esperimentu osagarriak behar dira, Is,” esan zuen. “Bai, zeroko spina duen partikula eskalarra da. Bai, paritate positiboa dauka eta gainera sailkatutako azken emaitzak Eredu Estandarrak ematen dituenak dira.”

“Orduan ukatu ez, baina Higgs bosoiari testuinguru berria ezarri zaio?” Egin zuen galde Isaacken besoak gurutzatuz.

Begirada finko berarekin, baiezkoa egin zion buruaz Oceanak.

“Ondo da, sakon aztertu behar dut. Eraman dezaket?”

“Noski. Amaierako atala oraindik ez dago prest. Baina hau teoria berri baten funtsa da.”

“Ulertzen dut. Esadazu, nola iritsi zara ondorio hauetara?”

“Beti erdibidean egon ohi gara.”

“Nola?”

“Ondorio hauek... jadanik hor zeuden. Ahots forman. Oinarri horretatik abiatuta horiek irakurtzea lortu dut eta nire jakintza erabiliz ekuazio bat eta teoria sistema bat osatzea besterik ez dut egin.”

“Ahotsak? Zer esan nahi duzu, 343 metro segundoko abiaduran espazioan zabaltzen diren soinu-uhinez ari zara?” Isaacek irribarre txiki bat egin zuen.

Oceanak burua astindu zuen.

“Argia baino azkarragoa den komunikazioa lortu duzu? Urruneko ekintza uhin-luzera handiko fonoien esparruan? Txantxa da. Irakurriko dut, Oceana.”

Isaac gerturatu egin zitzaion eta eskuekin emakumearen aurpegia ukitu zuen.

“Baina mesedez,” hasi zen “saiatu zaitez lasaitzen...”

Emakumeak baiezkoa adierazi zuen aurpegiarekin.

Artifizialki ahoa airez betez, begiak erdi itxita zituela, burua biratu eta gelatik irten zen fisikaria.

Oceanaren begiradak zeruertzeko irtenbiderik gabeko puntu batean josita jarraitu zuen, leihoko ikuspegitik ikus zitekeen puntu batean.

***

Bulegoa tenplu sakratu baten parekoa zen irakaslearentzat; bertan kontzentratuta hainbat arazo ebatzi eta, era berean, etengabe beste hainbat arazo berri formulatu zitzakeen, horien ebazpen zuzenak mekanika kuantiko modernoaren alorrean zuten oihartzunaren zain.

Ehun orriko dokumentuari zuzenketak eta oharrak eginez ari zen irakaslea, horiek uneoro piztuta zeukan bere ordenagailuan txertatuz, sagua gora eta behera zeramala, mugikorrak jo zionean. Arnasa sakon hartu, gero bota eta deia hartu zuen.

“Bai. Bai, zure bila nenbilen,” zioen, “begira, urte askotan ikusi duzu nire seriotasuna gizon eta ikerlari moduan. Kezkatuta nago, benetan kezkatuta nago bere osasunaz... buruko osasunaz. Utzidazu azaltzen. Libre zaude gaur gauean?”

Beste aldean emakume ahots sakon eta zurrun batek baiezkoa adierazi zuen monotoniaz.

“Ondo da, laster deituko dizut.”

Baso bat ur ezpainetara eraman, senez mugikorra jaitsi eta behetik hasita goiko eskuin alderaino zihoan arku zorrotz lerromakur ia eliptikoan jarri zituen begiak Isaacek.

3.

Maiatza bere gorenean zen, hiriaren erdigunetik gertu zegoen erietxe batean hainbat musikari profesionalen eta pazienteen aldibereko jardunarekin zerikusia zuen gertaera bat jazo zenean. Egun batzuk lehenago, margotzea gustuko zuten pazienteek margolan multzo bat osatu zuten; horietako batzuk ikasleei bidali zitzaizkien aztertu zitzaten eta beste batzuk enkante humanitario bati eman zizkioten minbizia zuten haurrentzako dirua biltzeko.

Zenbait mihise beheko solairuko pasabide nagusi luzean eskegita gelditu ziren.

Ez zegoen jende gehiegi, eta gelak garbi zeuden.

Horietako batean, izara zuri zabalaren azpian uzkurtuta, adin ertaineko ile kulunkaria zuen emakume bat ohean erdi etzanda zegoen. Ia entzunezina zen modu batean, mantra bat balitz bezala, esaldi ulergaitzak errepikatzen zituen arnasestuka.

Adar formako zimur nabarmen batzuek masailak zeharkatzen zizkioten.

“Ekuazioak lorearen petaloak dira, eta lorea erabateko errealizazioa da. Jakintza ergelkeria ilunetik erauzitako lorea da,” bota zuen, minutu batez esaldi bera errepikatuz.

Bolalumari tinko heldu zion eta zerbait idazteko prestatzen hasi zen, erizainak eten zuenean.

“Bisita bat daukazu,” esan zion, eta jarraian Isaac sartu zen gelan, dotore eta apain.

“Errealitatearen zati bakoitzak bere egia osotasunaren itzalean ezkutatzen du,” errepikatu zuen beste behin.

Isaac gehiago hurbildu zitzaion.

“Badakizu hori?” galdetu zion, hari finko begira.

“Badakit gure errealitatearen zati bakoitzak bere egia ezkutatzen duela,” erantzun zion Isaacek.

“Osotasunaren itzalean. Errealitatearen zati bakoitzak bere egia osotasunaren itzalean ezkutatzen du. Zati bakoitzak...” esan zuen berriz begirada labur bezain lauso batekin.

“Badakit. Zuk esan zenidan,” esan zuen Isaacek, eta ohean larruzko koaderno bat ikusiz, eskuratu egin zuen.

“Zuk? Nor da *zuk*? Nor zara zu? Zu nor zaren jakingo banu bezala...”

Koadernoaren alde bat ia irakurri ere ezin ziren adierazpen matematiko, matrize, funtzio, faktorizazio eta frogez betea zegoen. Beste aldean argazki bat zegoen, lore koloretsu batena.

“Zer da hau?” galdetu zion fisikariak.

“Grabitoi bat da.”

“Grabitoi bat?”

“Gu guztiok nolabait batera mantentzen gaituen partikula. Funtsezko elkarrekintzak kuantifikatzen dituzten beste hiru partikulekin batera.

Isaacek orriak gainbegiratu zituen jakin-minez. Aldi berean, gelaren erdian kokatutako mahaiaren erdigunean zegoen ontziko sagar bat hartzen saiatu zen, baina ihes egin zion eta lurrera erori zen sagarra.

“Grabitoiak ez dauka masarik. Eta nola dakizu grabitoiak lore itxura daukala?”

“Beste gauzak bezalaxe, sentitu egin dezaket. Lorea bere barneko egoeraren isla da”, esan zuen “ez duzu masarik behar barnean egoera bat izateko.”

Isaacek sagarra lurretik jaso eta behaketa ultralaster bat eginez bere arreta adierazpen matematikoetara bideratu zuen, orriak pasatzen zituen heinean.

“Mmm, talde ez-abeldarrak,” esan zuen fisikariak, “kromodinamika, indar bortitzak... Indar ahulei elektromagnetismoa batuta. Honek zera esan nahi du...”, orrialde batean pausatu zen, “honek froga bat dirudi... zera...kalibre talde sinple trinko ororen froga da” esan zuen, “Yang-Millsen teoria kuantiko ez hutsal bat dago 4-dimentsioko espazio euklidearrean. Ezta?”

Oceanak begiak kliskatu zituen poliki.

“Kalibre taldeari dagokion teoria axiomatikoa al da?”

Isaacen gogoetak zentrifugazio kognitibo batean murgilduta zeuden, larruzko koadernoko orrietan margotutako erauntsi matematikoak ulertzen.

“Jainko maitea, serio ari al zara? Yang-Mills ebazteak miloi bat dolarreko saria dakar. Gainera, biak egin dituzu, deskribapen atomikoa eta mekanika kuantikoaren deskribapena. Ez dezagun Guztiaren teoria azaltzeko esparru bat zabaltzeko balizko aukeraz hitz egin.”

“Nola arituko naiz serio,” esan zion Oceanak, “ospitale psikiatriko batean egonda?”

Irakasleak burua makurtu zuen saminez. Jaka barruko poltsikotik bestearen berdintsua zen larruzko koaderno bat atera eta zaharra ordezkatu zuen. Oceanaren koadernoa hartu eta jaka barruan gorde zuen.

“Nola arituko naiz serio ospitale psikiatriko batean egonda?” errepikatu zuen galdera.

Sagar berde mardulak karraska egiten zuen, ez oso ozen, fisikariaren hortzen azpian.

“Uste dut hil egin nahi zaitudala... baina nor hilko nuke?”

“Gaixotasuna da, nire fisikari maitea. Gaixotasuna, ez zu.”

“Noski, ezin zaitut ezagutu gaixo nagoelako.”

Isaacek sagarra jan eta gero zakarrontzira bota zuen, ordulariari so eginez.

“Atsegina izan da, baina orain joan beharra daukat.”

“Berriz?”

“Bai. Gogoratzen al zara?”

“Agian.”

Fisikaria irribarre batekin irten zen gelatik, presaz.

Etzan aurretik, Oceanak ohe azpian sartu zituen eskuak eta adierazpen matematikoz zirriborratutako paper sorta lodia atera zuen handik.

Eguerdiko ordu bata eta hiru zen, gaixo bakoitza modu librean bere gaitasun eta zaletasunetan murgiltzeko unea.

***

Ospitaleko lorategian zebilen udaberriko aire freskoak pentsamendu argiak eta freskotasuna zekartzan. Hango lasaitasunak oreka eta sosegu sentipena ematen zuen eta Oceanari bertan eserita orduak egoteko gogoa ematen zion; soilik berak entzun zitzakeen atomo, partikula eta espazioaren zati infinituki txiki haien ahotsekin telepatia bidez hizketan aritzeko.

“Erotuta egon naiteke... agian,” esan zuen, kamamilaren petalo barruko partikula subatomikoen oihartzuna entzuten zuela.

Urrunean ilunabarrak harmonia ia perfektua iragartzen zuen, laino eta haize gaberik, hiriaz jabetzen ari zen zeru ilunean argi gero eta urriagoaren hondarrak isuriz.

Udazkeneko egun loretsu bat

Gabonetako zuhaitz soilduek errepideak besarkatzen dituzte
argi-izpi batek bisturiaren moduan ebakitzen ditu eta
urtxintxei eskaintzen die uda itxura duen udazkeneko goiza
kaleko pailazoaren berezko ilea urdindu egin da pozaren pozez
bakardadeak mihise handiak ebasten ditu zinemetatik
eta dandy-trajeetan josten du bere burua
oinezkoek gero lanera joateko janzten dituztenak
argi ñimiñoak zereal erroten atzean ezkutatzen dira astiro
bere orbita aldatzen duten aireontziz beteta dago Lurra
fruituak lorategietako planetak dira
gogoetak seguru daude behin-behineko aparkaleku batean
hemisferio bat bezala
eta zebra-bideetan argi gorria denean malabarismoak egitea hautatu du gorputzak
gaztelu gotikoek arimaren bidea erakusten dute beren erpin zorrotzekin
biribilguneak loratzen ari dira poliki
udazkeneko artzain-musikak eskale eta arlote batzuen ahoetan
erre egiten ditu zure ariman islatutako
zeru zatiak.

18.09.07

Baiona